

Protokoll Bispemøtet

Voksenåsen hotell, Oslo, 17.-21. oktober 2016

Til stede:

Helga Haugland Byfuglien, <i>preses</i>	Nidaros
Ole Chr. M. Kvarme	Oslo
Solveig Fiske	Hamar
Ingeborg Midttømme	Møre
Halvor Nordhaug, <i>visepreses</i>	Bjergvin
Erling J. Pettersen	Stavanger
Atle Sommerfeldt	Borg
Stein Reinertsen	Agder og Telemark
Per Arne Dahl	Tunsberg
Olav Øygard	Nord-Hålogaland
Ann-Helen Fjelstad Jusnes	Sør-Hålogaland
Ragnhild Jepsen, fung. biskop	Nidaros

Til stede fra sekretariatet:

Christofer Solbakken	generalsekretær
Rolv Nøtvik Jakobsen	seniorrådgiver

Gjester:

Dekan, prof. Aud V. Tønnessen	Univ. i Oslo
Rektor, prof. Vidar Haanes	Menighetsfakultetet
Prorektor, prof. Bård Mæland	VID
Jens-Petter Johnsen, direktør	Kirkerådet
Ingeborg Dybvig, kommunikasjonsdirektør	Kirkerådet
Jan-Rune Fagermoen, avdelingsdirektør	Kirkerådet

De emeriterte biskopene var invitert til lunsj tirsdag 18. oktober.

Biskopene medvirket ved gudstjeneste på trosopplæringskonferansen onsdag 19. oktober.

Biskopene var invitert til middag med kulturministeren torsdag 20. oktober.

Saksliste

Saksnr	Tittel
27/16	Orienteringssaker
28/16	Sykehuspresttjenesten
29/16	Kontaktmøter
30/16	Liturgi ved dødfødsel
31/16	Uttalelse til reformasjonsjubileet U.off. §14
32/16	Mediehåndtering og mediestrategi
33/16	Liturgisak – vigsel for likekjønnede par
34/16	Veileder til vigselsliturgi for likekjønnede U.off. §14
35/16	Sorteringssamfunnet, abort, bioteknologi
36/16	Oppnevning av valgkomite
37/16	EVU-saker
38/16	Møteplan 2017-2019
39/16	Bønn for Syria og Irak

BM 27/16 Orienteringssaker

1. Praksis ved minneord for emeriterte biskoper
2. Emeriterte biskopers tjeneste
3. Høring om søndagsåpne butikker 2. november 2016
4. Supplerende tilsyn
5. Fra arbeidet i styringsgruppen for ABV
6. Fagdag for åndelig veiledning 29. mai 2017
7. Nordisk bispemøte i Finland 24.-28. juni 2019
8. Luther og jødene
9. RSA for VID vitenskapelig høyskole
10. Læren om den dobbelte utgang
11. Kompetansekartet for prester og teologer
12. Sted for utendørs vigsel
13. Fra arbeidet i Kirkerådet
14. Prosjektet "Bibelen til alle"

BM-27/16 Vedtak:

Sakene ble tatt til orientering.

BM 28/16 Sykehuspresttjenesten

Sykehusprestene er tilsatt ved sykehusene og finansiert av helseforetakene, men tilhører Den norske kirke og står under tilsyn av biskopen. Foruten prestetjeneste med sjelesorg, gudstjenester og sakramentsforvaltning, er prestene involvert i etisk arbeid og undervisning. De er også ofte del av arbeidslag sammen med helsefaglig personell, for eksempel i palliativ behandling.

Mange av sykehusprestene formidler kontakt med representanter for andre livssyn, men de betjener pasienter uavhengig av trostilknytning. Like fullt har de ikke kompetanse til å betjene mennesker med annen livssynstilknytning fullt ut, ved feks å utføre andre riter enn de kristne.

I NOU 2012:1 «Det livssynsåpne samfunn» foreslås det en endring i organiseringen av den religiøse og livssynsmessige betjeningen på blant annet sykehus. Formålet er å etablere en tjeneste som består av medarbeidere med forskjellig livssynsmessig tilknytning.

Et annet spørsmål er hvordan sykehusprestene kan berike den lokale kirke med sin spesialkompetanse.

BM-28/16 Vedtak:

Bispemøtet vil arbeide videre med biskopens tilsyn (relasjon biskop-sykehusprest), endringer i sykehuspresttjenesten (livssynsmangfold), og forholdet mellom sykehusprestene og den lokale menighet (jf samhandlingsreformen), og ta saken opp til ny behandling på bispemøtet i mars 2017.

BM 29/16 Kontaktmøter

1. Kirkerådet

Kirkerådet ved direktør Jens-Petter Johnsen og avdelingsdirektør Jan-Rune Fagermoen informerte om følgende saker:

- Forslag til statsbudsjett for 2017
- Forvaltningsreform og virksomhetsoverdragelse
- Religionsdialog

2. Presteutdanning mellom kirke og akademia

Kirken og akademia har et forhold til hverandre preget av gjensidig selvstendighet og avhengighet. Kirken trenger en god og relevant presteutdanning, og fakultetene trenger et arbeidsmarked for sine kandidater. Samtidig som det eksisterer en grunnleggende felles interesse, vil det også være områder hvor kirke og læresteder har ulike og kanskje også motstridene behov.

Vi ønsker å invitere til en samtale som kan bidra til å kartlegge de gjeldende relasjoner, klargjøre premisser for samarbeid, samt konkretisere eventuelle utviklingsbehov med sikte på å legge til rette for et godt samvirke mellom kirke og akademia.

Representanter for de tre lærestedene med rett til å tildele cand. theol.-graden var invitert til samtale, og følgende deltok i møtet:

Prodekan, professor Bård Mæland, VID, Stavanger.

Dekan, professor Aud V. Tønnessen, Universitetet i Oslo.

Rektor, professor Vidar L. Haanes, Det teologiske menighetsfakultet, Oslo

BM-29/16 Vedtak:

Samtalen ble tatt til orientering.

BM 30/16 Liturgi ved dødfødsel

Saka er ei oppfølging av orienteringssak nr. 16. ved Bispemøtet i februar 2016 (BM 1/16 Orienteringssaker) og dreier seg om form og innhold for liturgiske ordninger ved dødfødsel. Utgangspunktet for at saka vart meldt til Bispemøtet er erfaringar prestar har i møte med foreldre med dødfødte barn. Fleire prestar har i møte med foreldre og

pårørende i ein slik akutt sorgsituasjon opplevd å måtte snekre saman ordningar meir eller mindre på frihand. Er det mogleg å hjelpe prestar og andre kyrkjelege tilsette i møte med denne akutte livskrisa ved å utarbeide vegleing, forskrifter og ressursar dei kan få støtte av?

BM-30/16 Vedtak:

Bispemøtet vil ta initiativ til en konsultasjon om kyrkjelege handlingar ved dødfødsel.

BM 31/16 Uttalelse om reformasjonsjubileet

Bispemøtet har tidligere besluttet å gi en uttalelse om reformasjonen og reformasjonsarven ved inngangen til reformasjonsminnesåret, og vil legge denne frem på Kirkemøtet 2017.

Det forelå et utkast til tekst fra preses og visepreses. Utkastet er unntatt offentlighet med hjemmel i offentleglova § 14.

BM-31/16 Vedtak:

Preses og visepreses bearbeider utkastet videre på bakgrunn av de innspill som fremkom i møtet. Saken tas opp til ny behandling på bispemøtet 14. desember 2016.

BM 32/16 Kirkens kommunikasjon og medlemskontakt

Kirkens kommunikasjon er i konstant endring – både som en følge av utviklingen i samfunnet generelt og i medieverdenen spesielt. Den norske kirke står midt i en utfordrende brytningstid, med store endringer, krav og forventninger. Et økende antall kanaler og aktører forsterker behovet for en synlig og proaktiv tilstedeværelse, og en økende digital satsing vil spille en stadig viktigere rolle.

Kirkemøtet vedtok en kommunikasjonsplattform i 2006. Plattformen skal gi økt bevissthet om hvordan vår kirke framstår og oppfattes. Den beskriver fire kjerneverdier som skal prege oss når vi opptrer på kirkens vegne: Åpenhet, nærvær, forsakelse og håp. Dette spiller sammen med kirkens visjon om *Mer himmel på jord*, med kjerneordene bekjennende, åpen, tjenende og misjonerende.

BM-32/16 Vedtak:

Bispemøtet vil arbeide videre med mediehåndtering, og med en mediestrategi overfor kirkens medlemmer og offentligheten i samarbeid med Kirkerådet. Bispemøtet ser videre behov for å avklare ansvarsfordeling innen kirkens kommunikasjon.

BM 33/16 Liturgisak - vigsel for likekjønnede par

Det forelå forslag til liturgi for vigsel, vedtatt av Kirkerådet i møte 5.-7. oktober 2017.

BM-33/16 Vedtak:

Bispemøtet takker for oversendt forslag til ekteskapsliturgi: VIGSEL 2017 - Vigselsordning for likekjønnede og ulikekjønnede par.

Et samlet Bispemøte mener at denne liturgien følger opp vedtaket i Kirkemøtet (KM sak 17/16) på en sakssvarende måte. Samtlige biskoper støttet dette vedtaket under Kirkemøtet.

Det er imidlertid fortsatt uenighet i Bispemøtet om hvorvidt kirken bør foreta vigsler av likekjønnede par. Samtidig er hele Bispemøtet enig om at denne uenigheten ikke er av en slik karakter at det gudstjenestelige og sakramentale fellesskapet i Den norske kirke må brytes. Det vises her til tidligere vedtak i Bispemøtet (BM sak 16/13).

Biskopene har videre ulikt syn på hvorvidt den nye vigselsliturgien som vil bli innført, bør anbefales brukt også ved ekteskapsinngåelser mellom kvinne og mann.

Noen biskoper forstår ekteskapet som en god og teologisk forsvarlig ordning for samliv også for likekjønnede par. Disse biskopene hilser derfor ordningen med vigsel av likekjønnede par velkommen. De ser videre positivt på at VIGSEL 2017 kan brukes som et alternativ også ved vigsel av ulikekjønnede par.

Andre biskoper støtter ikke kirkelig vigsel av likekjønnede par, men tar til etterretning at et flertall i Kirkemøtet vil innføre denne ordningen. Disse biskoper vil heller ikke kunne anbefale VIGSEL 2017 ved inngåelse av ekteskap mellom ulikekjønnede. De anbefaler at en bruker nåværende vigselsliturgi, siden denne liturgien formidler en forståelse av ekteskapet som en ordning for kvinne og mann.

Med disse forutsetninger som bakgrunn har Bispemøtet ingen innvendinger mot at den oversendte liturgi fremmes som forslag til Kirkemøtet.

BM 34/16 Veileder til ny vigselsturgi

Det forelå utkast til veileder til praktisering av ny vigselsturgi. Utkastet er unntatt offentlighet med hjemmel i offentleglova § 14.

BM-34/16 Vedtak:

Det fremlagte utkast til veileder bearbeides videre på bakgrunn av de innspill som fremkom i møtet, og tas opp til ny behandling på bispemøtet 14. desember 2016.

BM 35/16 Sorteringsamfunnet, abort, bioteknologi

Spørsmål knyttet til bioteknologi, forskning på befruktete egg, eggdonasjon og sider ved abort (selektiv abort, fosterreduksjon) er på dagsorden i samfunnsdebatten. I tillegg er det varslet at et nytt forslag til bioteknologilov vil bli behandlet i Stortinget om ikke lenge. Alle disse debattene henger sammen fordi de dreier seg om utvikling innen medisinsk teknologi som tvinger fram nye etiske spørsmål knyttet til menneskets verdi.

Den norske kirke har over mange år engasjert seg i saksfeltet og argumentert med at livet og menneskeverdet er gitt av Gud og begynner ved livets unnfangelse. Dette er tydelig formulert i KM-sak 12/89 og gjentatt og bekreftet i flere aktuelle saker (BM 13/12, BMs høstseminar 2012, KM 9/12, Kirkerådets høringsuttalelse til Utkast til endringer i lov om humanmedisinsk bruk av bioteknologi m. m (bioteknologiloven) 2006).

BM-35/16 Vedtak:

Bispemøtet har de siste årene arbeidet med flere emner knyttet til utviklingen innen bio- og genteknologi, bla eggdonasjon, tidlig ultralyd og legers reservasjonsrett, og tematisert de etiske utfordringene som reises i den forbindelse. Bispemøtet vil fortsette sitt arbeid med kunnskapsinnhenting, etisk refleksjon og samtale, bla inn mot det varslede forslag om endringer i bioteknologiloven.

BM 36/16 Oppnevning av valgkomite

Bispemøtets arbeidsutvalg velges for to år av gangen, jf forretningsorden § 9. Gjeldende periode utløper vinteren 2017, og nytt arbeidsutvalg skal velges på bispemøtet i mars 2017. Med unntak av preses, står alle de øvrige posisjonene til valg.

Til å forberede valget foreslås det å nedsette en valgkomite. De foreslåtte er forespurt og har sagt seg villig til å medvirke.

BM-36/16 Vedtak:

Bispemøtet ber biskopene Erling Pettersen, Tor Singasaas og Ingeborg Midttømme om å utgjøre valgkomite i forkant av valg til nytt arbeidsutvalg i mars 2017.

BM 37/16 EVU-saker

1. Igangsatte kursopplegg

Den dominerande EVU-satsinga i 2017 blir dei prostibaserte kursa med utgangspunkt i reformasjonsjubileet, «Reformasjon nå – Luther som utfordring og ressurs for Den norske kirke».

Det store spørsmålet i ein slik situasjon der storparten av prestane er engasjert i prostibaserte studieopplegg, er om det er behov og plass til andre kurs ved sidan av. Med unnatak av dei kursa som dekker særskilde behov og som rullar og går nokså uforstyrtra slik som PKU og PTP/ Innføringskurs for nye prestar, er det mogleg å tenke seg at den overraskande låge påmeldinga av prestar til kurset «Funksjonshemming og kirken», arrangert av VID, med søknadsfrist 15. september 2016, delvis kan ha samanheng med at studietilbodet framstår som metta.

2. Planlagde kursopplegg

Ei anna utfordring er korleis ein skal planleggje og gjennomføre kurs i Pastoral lederutdanning (PLU) i framtida.

3. Oppfølging av presteskapet

Bispemøtet har gjentekne gonger i drøftingar og i vedtak understreka kor viktig det er med eit kompetent presteskap. Det er derfor viktig å halde fram med arbeidet om å oppmuntre prestar til å gjere bruk av dei ulike EVU-tiltaka og også å leggje forholda til rette for i høgst mogleg grad at det er praktisk mogleg å gjennomføre og å nyttiggjere seg slike kurs. Eit tiltak i den samanhengen er prostane regelmessig tar opp spørsmål knytt til etter- og vidareutdanning i medarbeidarsamtalen og også oppfordrar prestane til å søke utlyste kurs.

4. Teologiske fagdagar?

Det er nedsett ei arbeidsgruppe med deltakarar frå utdanningsinstitusjonane for å planleggje faglege teologidagar i samarbeid med Bispemøtet. Dette er eit arrangement som er meint å famne breitt og ha deltakarar frå heile landet. Det peikar no i retning av ein oppstart på dette tiltaket i 2018.

BM-37/16 Vedtak:

Saka vart drøfta.

BM 38/16 Møteplan 2017-2019

Det er tidligere fastsatt møteplan for 2017 og 2018. Det foreslås vidare møteplan for 2019.

Møteplan for Bispemøtet foreslås slik

2017	Januar	24.	KR Dersom det er behov avholdes det møte
	<i>Januar</i>	<i>25.-31.</i>	<i>KM, Trondheim</i>
	Mars	6.-10. uke 10,	BM, Bergen
	Mars	23.-24.	KR
	Juni	9.	BM
	Juni	12.-14	KR Behandling av saker som skal til BM
	<i>August</i>	<i>21.-25.</i>	<i>BM Retreat San Maseo, Assisi, Italia</i>
	September	11.-12.	BM Behandler saker til KM
	September	13.-15.	KR
	Oktober	16.-20. uke 42,	BM, Oslo
	Desember	07.-08.	KR
2018	Januar	25.-26.	KR
	Februar	12.-16. uke 7,	BM, Oslo
	Mars	15.-16.	KR
	April	11.-17.	KM
	Mai	23.-24.	BM, Oslo
	Juni	7.-8. juni	KR
	<i>August</i>	<i>uke 34</i>	<i>BM studietur?</i>
	September	12.-14	KR
	Oktober	15.-19. uke 42,	BM, Oslo
	Desember	6.-7.	KR
2019	Januar	24.-25.	KR
	Februar	11.-15. uke 7,	BM, Oslo
	Mars	14.-15	KR
	April	3.-9.	KM
	Mai	22.-23.	BM, Oslo
	Juni	6.-7.	KR
	Juni	24.-28.	Nordisk bispemøte, Finland
	September	11.-13.	KR
	Oktober	14.-18. uke 42,	BM, Oslo
	Desember	5.-6.	KR

BM-37/16 Vedtak:

Bispemøtet bekrefter fastsatt møteplan for 2017 og 2018, med de endringer som fremkom i møtet. Videre fastsettes møteplan for 2019 som foreslått.

BM 39/16 Bønn for Syria og Irak

Bispemøtet drøftet den alvorlige situasjonen i Syria og Irak. Som en del av den verdensvide kirke vil Bispemøtet oppfordre til forbønn og klokkeringing i solidaritet med Syrias og Iraks lidende folk.

BM-39/16 Vedtak:

Bispemøtet vedtok i samråd med Kirkerådet å oppfordre menighetene i Den norske kirke til å ringe med kirkeklokkene søndag 23. oktober 2016 kl 13:00-13:15 i forbindelse med situasjonen i Syria og Irak. Bispemøtet vedtok å sende ut følgende bønn til bruk i gudstjenesten:

Bokmål:

Barmhjertige Gud, du hører vår klage og kjenner menneskers nød. I dag roper vi til deg for alle som lider i Syria og Irak. Vi ber for dem som er drevet på flukt, og minnes dem som ble drept eller døde da de flyktet. Lenge har vi bedt, og vi spør: Hvor lenge, Herre, hvor lenge må de og vi vente?

Livets Gud, du vil forsoning og fred. Gi visdom og vilje til dem som kan skape en rettferdig fred, slik at livet igjen kan få en mulighet i byer og landsbyer som dødens krefter har ødelagt.

Jesus Kristus, du barnas forsvarer og fattiges venn. Vi ber for vergeløse barn, kvinner og eldre, og ber om at hjelpen må nå frem til dem som er i nød. Vi ber for alle som bor i flyktingeleirer eller søker tilflukt andre steder i Midtøsten eller Europa. Gi klokskap og kraft også til dem som arbeider i leirene, og til alle som tar imot flyktinger.

Hellige Ånd, du livgiver og trøster i liv og død. I dag ber vi sammen med våre kristne søsken i Midtøsten og i kirker over hele verden. Vi lar kirkeklokker ringe for å vekke oss til stadig bønn og ansvar for lidende i Syria og Irak. Led oss på livets, fredens og håpets vei.

Nynorsk:

Miskunnsame Gud, du høyrer vår klage og kjenner nauda hjå menneska. I dag ropar vi til deg for alle som lid i Syria og Irak. Vi bed for dei som er drivne på flukt, og minnes dei som vart drepne eller døydde då dei flykta. Lenge har vi bedt, og vi spør: Kor lenge, Herre, kor lenge må dei og vi vente?

Livsens Gud, du vil forsoning og fred. Gje visdom og vilje til dei som kan skape ein rettferdig fred, slik at livet igjen kan vekse fram i byar og landsbyar som dødens krefter har lagt øyde.

Jesus Kristus, bornas forsvarar og ven med dei fattige. Vi bed for verjelause born, kvinner og eldre, og vi bed om at hjelpa må nå fram til dei som er i naud. Vi bed for alle som bur i flyktingleirar eller søker ly andre stader i Midtausten eller Europa. Gje klokskap og kraft også til dei som arbeider i leirane, og til alle som tek i mot flyktingar.

Heilage Ande, livgjevar og trøystar i liv og død. I dag bed vi saman med våre kristne søsken i Midtausten og i kyrkjer over heile verda. Vi let kyrkjeklokkene ringje for å vekke oss til stadig bøn og ansvar for dei som lid i Syria og Irak. Lei oss på den vegen som fører til liv, fred og von.